

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу **Новикова Дмитра Миколайовича**

«Формування адаптивного механізму забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств в умовах нестабільного економічного середовища»

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю

051 – Економіка

1. Актуальність теми дослідження. Обрана тема дисертації є своєчасною та відповідає нагальним викликам, з якими стикається вітчизняна будівельна галузь у період післявоєнного відновлення. Автор слушно наголошує на тому, що в умовах перманентних зовнішніх шоків (волатильність цін, логістичні розриви, дефіцит ресурсів) застарілі статичні підходи до управління конкурентоспроможністю вичерпали свій потенціал. Дисертант обґрунтовує необхідність переходу до гнучких, випереджальних економіко-управлінських моделей, які спираються на багатокритеріальну оптимізацію та сучасну аналітику. Такий підхід є критично важливим для забезпечення фінансово-економічної стійкості будівельних підприємств та їхньої здатності виконувати стратегічну роль у відбудові національної інфраструктури.

2. Зв'язок роботи з важливими науковими та практичними завданнями. Дослідження гармонійно вписується у пріоритетні напрями розвитку економічної науки України та відповідає змісту паспорта спеціальності 051 «Економіка», зокрема в частині пошуку нових інструментів управління економікою підприємств у турбулентних умовах. Робота безпосередньо відповідає завданням модернізації будівельного сектору, підвищення його економічної ефективності та забезпечення економічної безпеки підприємств. Отримані результати мають високу практичну цінність для підвищення адаптивності та фінансової стійкості вітчизняних будівельних компаній. Дисертаційну роботу виконано відповідно до планів науково-

дослідних робіт Київського національного університету будівництва і архітектури та Академії будівництва України, у виконанні яких здобувач брав безпосередню участь:

— № 0124U005168 «Цифрова трансформація процесів адміністрування в будівельному девелопменті: організаційно-технологічний та економіко-аналітичний підходи до мультипроектної діяльності підприємств» (КНУБА) — автором інтегровано елементи адаптивного механізму (інструменти динамічного моніторингу ринкових ризиків та алгоритми гнучкого перерозподілу ресурсів), що підвищило стійкість мультипроектних портфелів до зовнішніх шоків;

— № 0121U111792 «Економіко-управлінська оцінка девелоперських проєктів у будівництві» (КНУБА) — здобувачем удосконалено методичні підходи до оцінювання інвестиційної привабливості об'єктів на основі адаптивних сценарних моделей, що нівелюють вплив макроекономічної волатильності;

— № W4-14-b «Вдосконалення аналітичного апарату обґрунтування формату девелопменту для проєктів будівництва» (Академія будівництва України) — автором запропоновано показники адаптивності та резерву конкурентоспроможності, що створюють підґрунтя для вибору життєздатних форматів реалізації проєктів в умовах дефіциту ресурсів.

Таким чином, робота відповідає сучасним науковим програмам та практичним потребам галузі, спрямованим на підвищення конкурентоспроможності будівельних підприємств та раціональне використання ресурсного потенціалу. Отримані результати мають високу практичну цінність для підвищення адаптивності та фінансово-економічної стійкості вітчизняних будівельних підприємств.

3. Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота вирізняється логічною послідовністю викладу матеріалу, чіткою структурою та обґрунтованим розподілом змісту між розділами. Вона складається зі вступу,

трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи, кількість графічного матеріалу, таблиць та бібліографічних джерел повністю відповідають чинним вимогам МОН України до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Побудова роботи забезпечує цілісне розкриття проблеми — від теоретичних засад до практичного інструментарію.

4. Зміст розділів дисертаційної роботи.

Перший розділ закладає теоретико-методологічне підґрунтя дослідження. Автор розглядає будівельне підприємство як відкриту економічну систему, що функціонує під впливом множинних зовнішніх факторів, і аргументує необхідність поєднання завдань відтворення житлового фонду з вимогами щодо економічної ефективності та фінансової стабільності. У розділі ґрунтовно проаналізовано економічну природу взаємодії між виробничими, фінансовими та інформаційними потоками, а також розроблено модель взаємодії зі стейкхолдерами, що дозволяє превентивно виявляти економічні конфлікти інтересів та моделювати сценарії їх вирішення.

Другий розділ присвячено розробці методичного інструментарію адаптивного управління. Дисертант пропонує оригінальний підхід до багатокритеріального оптимізування рішень, який враховує економічні, часові, якісні та ризикові параметри життєвого циклу будівництва. Особливої уваги заслуговує застосування алгоритмів, здатних автоматично коригувати вагові коефіцієнти залежно від змін зовнішнього середовища. Це дозволяє підприємствам динамічно балансувати між оперативними завданнями та стратегічними цілями розвитку.

Третій розділ трансформує теоретичні та методичні напрацювання у прикладний аналітико-програмний комплекс. Автор розробляє двоконтурну систему управління, де організаційний контур відповідає за адаптацію бізнес-процесів, а цифрово-аналітичний — за прогнозування ризиків та оцінку конкурентного потенціалу. Цифрові засоби візуалізації та аналітики тут виступають інструментом економічного моніторингу, що забезпечує

своєчасне перетворення економічної інформації на обґрунтовані управлінські рішення. Інтегровані дашборди забезпечують візуалізацію ключових параметрів у реальному часі, а архітектура комплексу програм демонструє, як дані перетворюються на управлінські рішення через модулі Data Analytics.

5. Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна роботи полягає в оновленні теоретико-методичного базису та створенні сучасного аналітичного інструментарію для управління конкурентоспроможністю будівельних підприємств в умовах макроекономічної нестабільності. Ключовою відмінністю від існуючих підходів є інтеграція механізмів діагностики адаптивного потенціалу, фінансової резильєнтності, інноваційної активності та рівня цифровізації в єдину систему підтримки економічних рішень.

Уперше:

- запропоновано матрицю тригерних дій як інструмент превентивного управління економічною безпекою будівельного підприємства, що інтегрує сценарне прогнозування із системою забезпечення конкурентоспроможності та передбачає автоматизовану активацію управлінських рішень у разі досягнення зовнішніми індикаторами критичних порогових значень, чим забезпечується перехід від пасивного моніторингу до випереджального реагування на екзогенні шоки.

Здобувачем удосконалено:

- методику оцінки адаптивного потенціалу будівельних підприємств, яка поєднує показники фінансової стійкості, швидкості перерозподілу ресурсів, інноваційної активності, цифрової зрілості та ефективності ризик-менеджменту;
- аналітичну модель діагностування конкурентного середовища, що базується на комплексному економічному моделюванні структурних змін ринку, інвестиційних трендів, темпів цифровізації та впливу макроекономічних потрясінь;

- багатокритеріальну економіко-математичну модель обґрунтування управлінських рішень, яка враховує взаємозв'язки між фінансовими, часовими, технологічними, якісними та ризиковими параметрами;

- методику прогнозно-аналітичного вимірювання конкурентоспроможності, що поєднує сценарне моделювання, моніторинг зовнішніх економічних змін та гнучке коригування оціночних параметрів.

Подальшого розвитку набули:

- теоретичні засади розуміння адаптивної конкурентоспроможності як динамічної економічної властивості підприємства;

- наукові підходи до класифікації чинників конкурентоспроможності з урахуванням адаптаційних, цифрових, інституційних та інноваційних детермінант;

- теоретико-методична база адаптації зарубіжного досвіду антикризового управління до умов вітчизняної будівельної галузі;

- концептуальна основа побудови адаптивного механізму, що враховує взаємозалежність фінансової стабільності, адаптивного потенціалу, ризик-менеджменту та цифрової трансформації;

- прикладні засади розробки адаптивних економічних стратегій з використанням інструментарію сценарного проєктування та цифрової синхронізації процесів.

6. Академічна доброчесність. Порушень принципів академічної доброчесності у дисертаційній роботі не виявлено. Текст є оригінальним, посилання на джерела оформлено належним чином. Рівень унікальності матеріалу є достатнім. Це підтверджує самостійність наукового пошуку здобувача та достовірність отриманих результатів.

7. Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження успішно впроваджені в діяльність будівельних підприємств. Розроблена

система інтегрує механізми цифрового моніторингу ризиків, сценарного планування та адаптивної оптимізації ресурсів, що дозволяє підприємствам зберігати та нарощувати конкурентні переваги в умовах нестабільності.

Практична апробація інструментарію в обслуговуючому кооперативі «Житлово-будівельний кооператив «Доступне житло України», ГО «Академія будівництва України», ДП МОУ «Центральний проектний інститут» та ДП «Дніпровський проектний інститут» підтвердила його ефективність: забезпечено зростання фінансової стійкості, оптимізацію витрат, скорочення часу реакції на ринкові зміни та мінімізацію ризиків втрати конкурентних позицій. Результати можуть бути використані як модельна основа для інших суб'єктів будівельної галузі.

8. Особистий внесок здобувача. Усі основні наукові результати, представлені в дисертації, отримані здобувачем особисто. Йому належать: теоретичне узагальнення проблеми формування адаптивного механізму конкурентоспроможності; розробка методики оцінки адаптивного потенціалу; удосконалення моделі діагностування конкурентного середовища; створення багатокритеріальної моделі обґрунтування рішень; удосконалення методики прогнозно-аналітичного вимірювання конкурентоспроможності; розвиток теоретичних засад адаптивної конкурентоспроможності; класифікація чинників конкурентоспроможності; адаптація зарубіжного досвіду; концептуальна основа адаптивного механізму; прикладні засади розробки адаптивних стратегій.

9. Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження представлено на науково-практичних конференціях, семінарах та інших наукових заходах. Матеріали дисертації висвітлено у наукових публікаціях, що відповідають вимогам МОН України.

10. Публікації. За темою дисертації опубліковано наукові праці, які підтверджують особистий внесок здобувача. Публікації виконано у фахових виданнях України та міжнародних наукових виданнях, що відповідають вимогам МОН України. За темою дисертації опубліковано наукові праці, які підтверджують особистий внесок здобувача. Публікації виконано у фахових виданнях України та міжнародних наукових виданнях, що відповідають вимогам МОН України. . За темою дисертації опубліковано 17 наукових праць, з-поміж яких: 4 статті у фахових виданнях України категорії «Б»; 3 статті у періодичних наукових виданнях держав, що входять до ОЕСР та ЄС (зокрема 1 — у виданні, проіндексованому в базі Scopus); 2 публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації; 8 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

З урахуванням вимог підпункту 1 пункту 8 Порядку (у редакції постанови Кабінету Міністрів України № 507 від 03.05.2024 р.) щодо праць, виконаних у співавторстві, здобувачеві зараховано 14,5 публікації, а саме: 2,5 — у фахових виданнях категорії «Б»; 2,5 — у періодичних виданнях держав ОЕСР та ЄС (у т. ч. 1 у Scopus); 1,5 — у виданнях, що додатково відображають результати дослідження; 8 тез доповідей. Кількість і рівень публікацій відповідають вимогам МОН України та достатньо повно розкривають основні наукові результати роботи.

11. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Попри високий науковий рівень роботи, існують певні дискусійні моменти, які потребують уточнення:

У третьому розділі згадується використання нейронних мереж для самонавчання системи. Проте в умовах воєнного стану історичні дані часто є нерепрезентативними. Прошу уточнити, як алгоритми адаптуються до умов дефіциту якісних даних (data scarcity) та чи передбачено механізми очищення вибірки від аномалій, спричинених форс-мажорними обставинами?

Адаптивний механізм ефективно реагує на економічні шоки, але будівельна галузь є високо регульованою. Яким чином у цифрово-аналітичному контурі враховуються інституційні та регуляторні ризики (зміни в містобудівному законодавстві, процедурі видачі дозволів, екологічних стандартах, ціноутворенні), і чи можна їх формалізувати для багатокритеріальної моделі?

Дискусійним залишається обґрунтування фіксованого характеру порогових (тригерних) значень у запропонованій матриці тригерних дій (зокрема, зростання ціни ресурсів понад 15 %, затримка фінансування понад 60 днів, дефіцит кадрів понад 20 %). У механізмі, що позиціонується як адаптивний, застосування сталих порогів є предметом наукової дискусії: за глибоких структурних зрушень воєнного та повоєнного періодів самі порогові значення, імовірно, мають динамічно переглядатися. Доцільно, щоб здобувач розкрив економічну природу та методику визначення цих порогів та пояснив, чи передбачено механізм їх самокоригування.

12. Питання до дисертанта.

Які ключові індикатори (KPI) ви пропонуєте для оцінки ефективності адаптивного механізму в короткостроковій (до 1 року) та довгостроковій (3-5 років) перспективі?

Як двоконтурна система управління може бути інтегрована з існуючими ERP-системами будівельних підприємств?

Чи передбачає методика сценарного моделювання врахування ризиків, пов'язаних із залученням міжнародного фінансування для відбудови (валютні ризики, вимоги донорів, умови грантових програм, публічних закупівель)?

13. Висновки. Дисертаційна робота Новикова Дмитра Миколайовича є завершеним, цілісним та глибоким науковим дослідженням. У ній вирішено важливу науково-прикладну проблему розробки економіко-управлінського апарату для забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств в умовах нестабільності. За всіма кваліфікаційними вимогами робота

відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради...», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р., а також вимогам МОН України до оформлення дисертацій за обсягом, глибиною та практичною спрямованістю отриманих результатів.

Дисертаційна робота свідчить про високий фаховий рівень Дмитра Миколайовича Новикова, його здатність самостійно проводити фундаментальні та прикладні дослідження, поєднувати класичну економічну теорію з передовими цифровими технологіями.

14. Рекомендація. Дисертаційна робота Новикова Дмитра Миколайовича «Формування адаптивного механізму забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств в умовах нестабільного економічного середовища» безперечно заслуговує на присудження її автору наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка.

РЕЦЕНЗЕНТ

Кандидат економічних наук, доцент,
Доцент кафедри економіки будівництва
Київського національного університету
будівництва і архітектури

Тетяна ЦИФРА

Підпис Цифри Тетяни Юріївни засвідчую

Вчений секретар Київського національного
університету будівництва і архітектури
кандидат технічних наук, доцент

Микола КЛИМЕНКО